

Opstroomoptie
1ste graad B-stroom
I-Ops-b

BRUSSEL

D/2024/13.758/361

Versie oktober 2024

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse Regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen en over structuuronderdelen heen. Leerplannen verwijzen waar relevant expliciet naar andere leerplannen met het oog op afstemming in de school. Op die manier kunnen leraren over de vakken heen samenwerken en van elkaar leren. Een verwijzing van een leraar naar de lessen van een collega laat leerlingen niet alleen aanvoelen dat vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel wordt voorgesteld. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed

onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbanden doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan helpt daartoe. Het zorgt voor het fundament van heel de vorming dat wordt gerealiseerd in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is [differentiëren](#) van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit het basisonderwijs, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrengen biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswork, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Ten slotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

1.5 Opbouw van de leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** beschrijft de samenhang binnen de graad en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen en – waar relevant – aandachtspunten aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel. De leerplandoelen zijn gebaseerd op de doelen die in regelgeving vastliggen. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een ‘+’ bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door ‘K’.

Leerplandoelen zijn te bereiken, met uitzondering van attitudes. Leerplandoelen die een attitude zijn en dus na te streven, duiden we aan met een sterretje (*).

De leerplandoelen zijn meestal ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante doelen vanuit regelgeving. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan.

Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven.

‘Duiding’ bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een wenk ‘extra’ bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben.

De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen zijn gerelateerd aan doelen vanuit regelgeving.

2 Situering

2.1 Samenhang in de eerste graad

2.1.1 Samenhang met de algemene vorming

Dit leerplan heeft een sterke samenhang met de leerplannen van de algemene vorming van de A- en B-stroom, in het bijzonder met de leerplannen Nederlands en Wiskunde en met het Gemeenschappelijk funderend leerplan.

2.2 Plaats in de lessentabel

In de B-stroom worden 10 lesuren besteed aan een of meerdere basisopties. Gezien de specifieke doelstelling van de Opstroomoptie is het aangewezen om voor de basisoptie 10 lesuren te voorzien. Dit leerplan biedt voldoende ruimte voor school en leraren om eigen accenten te leggen.

Het leerplan is bestemd voor de B-stroom van de eerste graad. Het geheel van de basisvorming en de basisopties voor de B-stroom van de eerste graad vind je terug op de [PRO-pagina](#).

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 De Opstroomoptie en het vormingsconcept

Het leerplan is ingebed in het vormingsconcept van Katholiek Onderwijs Vlaanderen. In dit leerplan ligt de nadruk op talige en wiskundige vorming.

De wegwijzers verbeelding, gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid kleuren het leerplan. Vanuit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen van het leerplan

Wiskundige en talige kennis verwerven en structureren via referentiekaders

Het leerplan zorgt ervoor dat leerlingen belangrijke referentiekaders verwerven. Die referentiekaders maken het mogelijk dat leerlingen verworven wiskundige begrippen en bouwstenen voor taal structureren.

Op een hoger abstractieniveau denken en leren

Wiskundige en talige inhoud en fungeren als kapstokken om op een hoger abstractieniveau te kunnen denken en leren: taal als systeem en wiskundige samenhang.

Cognitieve vaardigheden ontwikkelen bij het hanteren en toepassen van vakkennis

Het betreft cognitieve vaardigheden zoals logisch denken en argumenteren, kritisch redeneren, reflecteren en ontwikkelen van probleemoplossende vaardigheden.

Functioneel en zelfzeker communiceren in respectvolle interactie

Door te werken aan deze krachtlijn groeit op persoonlijk vlak het zelfwaardegevoel van leerlingen. Ze ondervinden dat niet verleden en afkomst, maar toekomstige vormingsmogelijkheden richting kunnen geven aan hun leren en leven.

3.3 Opbouw van het leerplan

Het leerplan is opgebouwd met leerplandoelen voor Nederlands en Wiskunde. Je kan bijkomend kiezen voor leerplandoelen voor Frans (4.3) en Geschiedenis (4.4).

Dit leerplan biedt de ruimte om zelf keuzes te maken in het clusteren van doelen en zo tot dwarsverbanden te komen. Het is niet de bedoeling om de doelen in chronologische volgorde af te werken.

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Beginsituatie

De beginsituatie van leerlingen in het onderwijs is ongelijk. Die ongelijkheid kan te maken hebben met verschillen in competenties en intelligentie, maar ook met verschillen in socio-economische status, culturele achtergrond en taal.

Elke leerling is uniek. Je houdt best rekening met de soms grote verschillen tussen de leerlingen.

Heel wat leerplandoelen binnen de basisoptie sluiten aan bij en bouwen verder op leerplandoelen van de algemene vorming. Aangezien leerplannen van de algemene vorming gelden voor een graad is er in de leerplannen geen strikte leerstofafbakening per leerjaar. De beginsituatie kan dus alleen met het nodige voorbehoud worden geschetst.

3.4.2 Samenhang met de algemene vorming

Dit leerplan heeft een sterke samenhang met de leerplannen Nederlands en Wiskunde en met het Gemeenschappelijk funderend leerplan.

In de leerplannen Nederlands en Wiskunde van de B-stroom ligt de nadruk op toekomstig persoonlijk en professioneel functioneren in de maatschappij. In dit leerplan worden talige en wiskundige kennis, inzicht en vaardigheden verdiept zodat leerlingen aansluiting vinden bij studierichtingen met D/A of D-finaliteit in de tweede graad.

In het Gemeenschappelijk funderend leerplan leren leerlingen doelgericht informatie in diverse bronnen zoeken en leren ze die verwerken op een kritische en systematische manier. Daarnaast leren ze notities nemen (4.7 *Betekenisvol leren en kiezen*, LPD 21, 23 en 24). In dit leerplan hebben de kenmerken van de teksten waarmee de leerlingen aan de slag gaan een hoger moeilijkheidsgehalte.

Afstemming met de betrokken leraren van de algemene vorming is aangewezen.

3.5 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionalisering en lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

4.1 Nederlands

Doelen vanuit regelgeving

OP 01	De leerlingen passen mondelinge en schriftelijke communicatieve vaardigheden doelgericht toe. (LPD 1, 5, 6)
OP 03	De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten. (LPD 2)

OP 04	De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier. (LPD 4)
OP 05	De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat, en eenvoudig figuurlijk taalgebruik in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. (LPD 7)

4.1.1 Communicatie en informatie

LPD 1 De leerlingen bepalen het **onderwerp**, de **hoofdgedachte** en de **hoofdpunten** bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten (**kenmerken**).

Wenk: Het betreft een ruime variatie aan teksten binnen de tekstsoorten (bv. **informatief**, **opiniërend**, **narratief**, **prescriptief**, **persuasief**), fictie en non-fictie, zowel digitaal als niet-digitaal. Digitaal of onlinelezen vraagt een andere vorm van lezen, bv. hoe omgaan met hyperlinks? Een tekst kan onder verschillende tekstsoorten vallen. Teksten zijn ook vaak mengvormen.

Wenk: Je kan vooraf bepalen aan welke woordenschat je leerlingen best expliciet aandacht schenken. Bij LPD 7 vind je didactische tips over woordenschatverwerving.

Wenk: Je werkt best met authentieke, **rijke teksten** zodat de opdrachten betekenisvol zijn voor de leerlingen en functioneel worden ingezet. Dat kunnen zowel digitale als niet-digitale teksten zijn (bv. teksten met hyperlinks) en teksten uit andere vakken.

LPD 2 De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten met deze **kenmerken**.

Duiding: Het betreft een ruime variatie aan teksten binnen de tekstsoorten, fictie en non-fictie, zowel digitaal als niet-digitaal. Digitaal of onlinelezen vraagt een andere vorm van lezen, bv. hoe omgaan met hyperlinks? Een tekst kan onder verschillende tekstsoorten vallen. Teksten zijn ook vaak mengvormen.

Wenk: Je werkt best met authentieke, **rijke teksten** zodat de opdrachten betekenisvol zijn voor de leerlingen en functioneel worden ingezet. Dat kunnen zowel digitale als niet-digitale teksten zijn (bv. teksten met hyperlinks) en teksten uit andere vakken.

Wenk: Je kan vooraf bepalen aan welke woordenschat je leerlingen best expliciet aandacht schenken. Bij LPD 7 vind je didactische tips over woordenschatverwerving.

LPD 3 + De leerlingen nemen notities bij het lezen en beluisteren van teksten (**kenmerken**).

Duiding: Dit leerplandoel is een specifieke toepassing van schrijven, een vaardigheid die kennis, inzicht en strategieën veronderstelt. Kunnen notities nemen betekent ook dat leerlingen functioneel gebruik maken van hun inzicht in het taalsysteem.

Wenk: Afkortingen, symbolen en telegramstijl kunnen persoonlijk zijn en hoeven niet te voldoen aan afgesproken codes.

LPD 4 De leerlingen zoeken **doelgericht** informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier (**kenmerken**).

Duiding: Het kritisch en systematisch verwerken van informatie veronderstelt het beoordelen ervan op **betrouwbaarheid**, **correctheid** en **bruikbaarheid** en vraagt aandacht voor de vaardigheden selecteren, analyseren, structureren, relateren, concluderen en presenteren. In de eerste graad hoef je de vaardigheden niet als afzonderlijke vaardigheden te exploreren aangezien die nog niet sterk ontwikkeld zijn bij leerlingen van de eerste graad. Belangrijk is dat de leerlingen door de bomen het bos leren zien.

Wenk: Je kan je beperken tot een aantal teksten in een voorgestructureerd schema of in een zelfgekozen, gepast schema.

LPD 5 De leerlingen spreken en schrijven **doelgericht** (**minimumvereisten**).

Wenk: Het betreft zowel teksten met persoonlijke doeleinden (ervaringen, ideeën, gevoelens, standpunten, meningen ...) als teksten die vanuit meer zakelijke doeleinden worden geproduceerd (verslag, presentatie, uitnodiging, uitleg over een leerstofonderdeel ...).

Wenk: Je kan bij schrijven ook inzetten op ontwerpen: leerlingen brengen zakelijke boodschappen op een beeldende en originele manier over, kunnen zich creatief uitdrukken, variëren in taal en stijl door bijvoorbeeld loperwoorden te vermijden ...

Wenk: Je kan volgens de noden van de leerlingen ondersteunen met talige of andere hulpmiddelen. Voorbeelden: schrijf- of spreekkaders, korte of uitgebreidere stappenplannen of kijkwijzers, kaartjes met steekwoorden, een structuur, voorleessoftware, presentatiesoftware, talige hulpmiddelen ...

LPD 6 De leerlingen nemen **doelgericht** deel aan mondelinge en schriftelijke **interactie** (**kenmerken** en **minimumvereisten**).

Wenk: Bij schriftelijke interactie kies je best voor een breed gamma van teksten, bv. bericht via een leerplatform of sociale media. Voorbeelden van mondelinge interactie: dialoog, klasgesprek, groepswerk, duo-oefeningen ...

LPD 7 De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat, en eenvoudig figuurlijk taalgebruik in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen (**kenmerken** en **minimumvereisten**).

Wenk: Je houdt best rekening met de ontwikkeling en de context van de eigen leefwereld van de leerlingen bij het kiezen van de woorden die ze moeten begrijpen en kunnen gebruiken in nieuwe communicatieve situaties.

Wenk: Je kan gericht werken aan de verwerving en versterking van taal. Je kan bijvoorbeeld een tekst van een ander vak aanbieden, leerlingen ondersteunen bij talige aspecten die in andere vakken aan bod komen ... Je werkt zo ook aan school- en instructietaal.

Wenk: Je kan de leerlingen uitnodigen om te variëren in woordenschat, synoniemen te

gebruiken, loperwoorden te vermijden en zo een rijkere woordenschat op te bouwen.

4.1.2 Literatuur

LPD 8 + De leerlingen lezen en beluisteren verschillende soorten literaire teksten.

Wenk: Je laat leerlingen best kennismaken met veel verschillende soorten teksten en een variatie aan genres. Bv. verhalen, poëzie, literaire fragmenten, (kort)film, strips, jeugdtheater, podcast, quotes uit boeken, luisterboek ...

Wenk: Je kan je leerlingen helpen om een passende tekst te kiezen zodat ze de kans krijgen om hun literaire smaak te ontdekken en verder te ontwikkelen.

Wenk: Leerlingen leren kijken, met beelden omgaan, beelden 'lezen', begrijpen en interpreteren. Ze ontdekken op die manier dat beelden vaak aanvullende informatie geven of de boodschap verduidelijken.

LPD 9 + De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten.

Wenk: De leerlingen maken voor hun verwoording gebruik van elementaire literaire en narratieve concepten: verhaallijn, personages, ruimte en tijd.

Wenk: Vragen die kunnen helpen bij het verwoorden:

- waarom sommige aspecten van de tekst aanspreken;
- waarom men zich identificeert met een bepaald personage;
- in welke zin de leerlingen gelijkaardige ervaringen zelf al hebben meegemaakt;
- waarom de tekst een bepaalde emotionele reactie teweegbrengt;
- waarom de uitdrukkingvorm of stijl aanspreekt.

Wenk: Je kan de leerlingen hun leeservaring laten verwerken met bv. een leesbingo, een leeslogboek, aan de hand van een minizine, door te zoeken naar een link met een kunstwerk, een lied, een gedicht of een afbeelding.

Wenk: Via literaire teksten ontwikkelen leerlingen hun identiteit en empathisch vermogen, (h)erkennen ze waarden, leren ze verbeelden. Dat kan bij het spreken over bv. de personages in het verhaal, maar ook bij het uitwisselen van hun ervaring met anderen (klasgenoten, leraar ...). Leerlingen kunnen bv. een aspect uit een verhaal confronteren met informatie uit een niet-fictionele bron en op die manier het thema uit het verhaal aan de realiteit koppelen.

LPD 10 + De leerlingen drukken zich creatief uit met taal.

Wenk: Je kan leerlingen technieken laten inzetten zoals gebruik van lay-out, rijm, ritme en humor, spanningsopbouw, spelen met tijd en ruimte, spelen met beeld en taal.

Wenk: Je kan de creativiteit van leerlingen stimuleren bij het produceren van verschillende teksten bv. een affiche, een uitnodiging, een slogan, een flyer, een vlog, een bericht op sociale media ontwerpen, alsook bv. een liedjestekst bewerken, een theaterfragment of een gedicht (her)schrijven, een stripverhaal schrijven, een podcast maken, een infographic.

Wenk: Je kan leerlingen gebruik laten maken van digitale tools bij het ontwerpen en uitwerken van hun teksten.

4.1.3 Identiteit in diversiteit

LPD 11 + De leerlingen geven overeenkomsten en verschillen aan in taaluitingen, taalvariëteiten en tussen talen.

Duiding: Het betreft een exemplarisch inzicht dat ertoe bij kan dragen dat leerlingen respect hebben voor het taalgebruik en de identiteit van anderen:

- variëteiten binnen de standaardtaal zoals Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands;
- overeenkomsten en verschillen tussen streektalen of dialecten;
- variëteiten afhankelijk van de communicatieve situatie;
- overeenkomsten en verschillen tussen gebruikte talen (Frans of Engels) met betrekking tot zinsconstructie, lidwoord, figuurlijk taalgebruik ...

Wenk: Je kan spontaan taalgebruik van leerlingen en het effect ervan in bepaalde situaties aanwenden om daarop klassikaal te reflecteren.

Wenk: Je kan vanuit de aandacht voor meertaligheid in de klas of op school de leerlingen uitnodigen om na te denken over gelijkenissen en verschillen, om een transfer te maken tussen talen en om hun eigen meertaligheid in te zetten.

LPD 12 + *De leerlingen tonen durf om met taal aan de slag te gaan.

4.1.4 Taal, taalgebruik en taalsysteem

Doelen vanuit regelgeving

OP 02 De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. (LPD 13)

LPD 13 De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Wenk: Je focust best op het communicatieve voordeel van de behandelde aspecten van het taalsysteem. Het gaat niet over een theoretische benadering, maar over het ondersteunen van eigen communicatie.

Wenk: Het inzicht in een taalsysteem kan leerlingen ondersteunen bij het leren van talen: de eigen meertaligheid kan worden ingezet bij het verwerven van het Standaardnederlands.

Wenk: Het gebruik van metataal kan je functioneel inzetten om de taalvaardigheid van de leerlingen te verbeteren.

Wenk: Via authentiek materiaal leren leerlingen taalgebruik observeren, onderzoeken ze welk systeem ze herkennen om het nadien te kunnen toepassen in nieuwe taalgebruikssituaties.

Wenk: De leerlingen zoeken welke informatie ze in een zin vinden. Dat kan met behulp

van sleutelvragen.

- Onderwerp: over wie of waarover wordt er in de zin iets gezegd? Wie doet er iets? Wie is of wordt er iets?
- Andere zinsdelen: wat wordt over het onderwerp gezegd?
- Doe-relatie of doen-relatie: welke woorden zeggen wat het onderwerp doet, wat ermee gebeurt?
- Is-relatie of zijn-relatie: welke woorden zeggen hoe, wie of wat het onderwerp is of wordt?
- Voorwerpen (lv, mv) en bepalingen: welke woorden zeggen wat, aan wie of voor wie, door wie wanneer, waar, hoe, waarmee, waardoor iemand iets doet of wanneer, waar, waarmee, waardoor iemand iets is of wordt?

LPD 14 + De leerlingen passen inzicht in het taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Wenk: Het communicatiemodel kan de leerlingen ondersteunen bij keuzes die ze maken.

LPD 15 + De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.

Duiding: Leerlingen zetten strategieën in die ze zelf nodig hebben om doelgericht te communiceren. Afhankelijk van de leerling kunnen dus andere strategieën worden ingezet.

Wenk: Strategieën bij de receptieve vaardigheden:

- met lees- en luisterdoel rekening houden;
- voorkennis activeren;
- inhoud voorspellen;
- hoofd- en bijzaken onderscheiden en gedachtegang reconstrueren;
- lay-out, afbeeldingen en visuele ondersteunende elementen gebruiken;
- vragen stellen;
- tussentijds samenvatten;
- bepalen of het achterhalen van de betekenis van een onbekend woord belangrijk is;
- gepaste manier van lezen of luisteren inzetten: oriënterend, globaal, zoekend, intensief, kritisch of genietend lezen of luisteren.

Wenk: Strategieën om betekenissen te achterhalen:

- de (visuele en tekstuele) context;
- woorddelen;
- taalverwantschap;
- betekenisonderhandeling;
- talige hulpmiddelen (bv. verklarend of vertaalwoordenboek, thuistaal inzetten, vertaalsoftware).

Wenk: Strategieën bij de productieve vaardigheden:

- met spreek- en schrijfdoel rekening houden;
- voorkennis activeren;

- met de ontvanger rekening houden, bv. door het gepast inzetten van lichaamstaal;
- rekening houden met effecten van non-verbaal gedrag;
- visuele ondersteunende elementen gebruiken;
- afkortingen, symbolen en telegramstijl gebruiken;
- talige hulpmiddelen gebruiken, bv. spreek- en schrijfkaders, spreek- en schrijfplan, spellingcorrector, uitspraakhulpmiddelen, woordenboek;
- lay-out, [tekststructuur](#), structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden gebruiken;
- eigen tekst nakijken;
- respecteren van conventies met betrekking tot tekstsoorten en teksttypes.

Wenk: Strategieën bijkomend bij de interactie:

- met de doelen van de interactie rekening houden;
- op wat de ander zegt of schrijft inspelen;
- de ander laten uitspreken;
- op een gepaste manier het woord vragen of nemen;
- elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf doelgericht inzetten;
- het register op de ontvanger afstemmen;
- taalgebruik aan de ontvanger aanpassen;
- vragen om hulp of opheldering zoals trager spreken, herhalen of om herhaling vragen, herformuleren, doorvragen en zelf hulp of opheldering bieden;
- actieve luisterhouding aannemen;
- creatief denken;
- zich inleven.

Wenk: Compenserende strategieën bij falende communicatie:

- zinnen herlezen;
- boodschap opnieuw beluisteren;
- achtergrondruis uitschakelen;
- om herhaling vragen, zich afzonderen;
- herhalen of om herhaling vragen, doorvragen, herformuleren, zelf hulp of opheldering bieden;
- een talig hulpmiddel gebruiken;
- de communicatie uitstellen naar een later moment.

4.2 Wiskunde

4.2.1 Wiskundig redeneren

LPD 16 + De leerlingen beargumenteren wiskundige redeneringen.

Wenk: Om de correctheid van een wiskundige uitspraak na te gaan kan het nuttig zijn om ze eerst te laten illustreren met voorbeelden. Om aan te tonen dat een uitspraak vals is kan er worden gewerkt met een tegenvoorbeeld.

Wenk: Je kan dit leerplandoel breed inzetten en combineren met de inhoudelijke doelen. Wiskundige redeneringen of argumentaties komen bv. ook aan bod in oefeningen waarbij wiskundige eigenschappen worden toegepast.

- Wenk: Je kan aandacht schenken aan het gestructureerd verwoorden en noteren van de gedachtegang bij een redenering met correct gebruik van vakterminologie. Je kan tijdens de les de leerlingen hun redenering mondeling laten uitleggen en de leerlingen evalueren door mogelijke fouten aan te wijzen en te laten verbeteren. Je kan definities van wiskundige begrippen laten formuleren, waarbij de nadruk ligt op het inzichtelijk verwoorden eerder dan op een letterlijke reproductie.
- Wenk: Je kan de leerlingen vragen om stappen of delen uit redeneringen te geven. Je kan tussenstappen van een bewijs laten verantwoorden.
- Wenk: Het is de bedoeling dat leerlingen inzicht krijgen in het verschil tussen een implicatie en equivalentie en de symbolen $\Rightarrow$ en $\Leftrightarrow$ kunnen hanteren. Symbolen kunnen handig zijn om een uitdrukking verkort weer te geven. Het is anderzijds niet de bedoeling om daarin te overdrijven, m.a.w. geen symboliek om de symboliek. Het is niet nodig dat de leerlingen de dubbele pijl systematisch gebruiken bij het oplossen van (eerstegraads)vergelijkingen.

4.2.2 Getallenleer

Doelen vanuit regelgeving

- OP 06** De leerlingen voeren bewerkingen uit met natuurlijke, gehele en rationale getallen. (LPD 17)
- OP 07** De leerlingen gebruiken eigenschappen, rekenregels, volgorde van bewerkingen en symbolen om bewerkingen met natuurlijke, gehele en rationale getallen uit te voeren. (LPD 18)

LPD 17 De leerlingen voeren bewerkingen uit met natuurlijke, gehele en rationale getallen.

- Wenk: De uitbreiding van de natuurlijke getallen naar de gehele getallen kan worden geduid via de aftrekking van natuurlijke getallen; de uitbreiding van de gehele getallen naar de rationale getallen via de deling van gehele getallen.
- Wenk: Bewerkingen: hoofdbewerkingen, procentberekening, grootste gemeenschappelijke deler en kleinste gemeenschappelijk veelvoud van natuurlijke getallen, macht met gehele exponent, vierkantswortels van volkomen kwadraten van natuurlijke getallen.
- Wenk: Afhankelijk van de complexiteit van de berekening kan ICT worden ingezet.

LPD 18 De leerlingen gebruiken eigenschappen, rekenregels, volgorde van bewerkingen en symbolen om bewerkingen met natuurlijke, gehele en rationale getallen uit te voeren.

- Wenk: Je kan de tekenregels aan bod laten komen en aandacht schenken aan de verschillende betekenissen van het minteken (toestandsteken, symbool van tegengestelde en bewerkingsteken).
- Wenk: Voorbeelden van eigenschappen: commutativiteit, associativiteit, distributiviteit, eigenschappen van de getallen 0 en 1 bij bewerkingen (neutraal element en opslorpend element).
- Wenk: Voorbeelden van rekenregels van machten: product van machten met zelfde grondtal, deling van machten met zelfde grondtal, macht van een macht, macht van een product en macht van een quotiënt.
Het is aangewezen om aandacht te schenken aan inzicht in de rekenregels (bv.

door ze te verantwoorden via goed gekozen voorbeelden) en om de rekenregels eerst apart in te oefenen.

Wenk: Bij de volgorde van bewerkingen leren de leerlingen het gelijkheidsteken correct gebruiken.

Wenk: Symbolen: $+$, $-$, $\cdot$, $:$, $^{-1}$, n , $\sqrt{}$.

Wenk: Je kan (als opstap naar LPD 22 over eerstegraadsvergelijkingen) oefeningen aan bod laten komen waarbij een ontbrekende term of factor moet worden ingevuld.

Wenk: Afhankelijk van de complexiteit van de berekening kan ICT worden ingezet.

4.2.3 Meetkunde

Doelen vanuit regelgeving

OP 08 De leerlingen analyseren meetkundige eigenschappen in het vlak. (LPD 19)

LPD 19 De leerlingen analyseren meetkundige eigenschappen in het vlak.

Wenk: Meetkundige eigenschappen:

- hoeken bij twee evenwijdige rechten en een snijlijn;
- hoekensom in driehoeken en vierhoeken;
- hoeken in gelijkzijdige en gelijkbenige driehoeken;
- zijden, hoeken en diagonalen in vierhoeken;
- evenwijdigheid en loodrechte stand;
- bissectrice en middelloodlijn.

Wenk: Je kan de leerlingen eerst de eigenschappen laten onderzoeken (bv. via ICT, tekening of schets) en daarna laten formuleren.

4.2.4 Algebra

Doelen vanuit regelgeving

OP 09 De leerlingen rekenen met algebraïsche uitdrukkingen en gebruiken letters als onbekende, als variabele en voor veralgemeningen. (LPD 20, 21)

OP 10 De leerlingen analyseren recht en omgekeerd evenredige verbanden tussen grootheden. (LPD 23)

OP 11 De leerlingen lossen vergelijken van de eerste graad op in één onbekende in de verzameling van de rationale getallen. (LPD 22)

LPD 20 De leerlingen gebruiken letters als onbekenden, als variabelen en voor veralgemeningen.

Wenk: Letters worden gebruikt als onbekenden bij bv. vergelijkingen, als variabelen bij bv. formules voor omtrek, oppervlakte en volume van figuren en voor veralgemeningen bij bv. eigenschappen van de hoofdbewerkingen in symbolen. Dit leerplandoel wordt best gerealiseerd in samenhang met andere leerplandoelen waarin letters worden gebruikt.

Wenk: De leerlingen gebruiken eerst woorden of getallen i.p.v. letters; later kunnen ze die vervangen door letters. Voor onbekenden hoeft niet steeds dezelfde letter te

worden gebruikt. De formulegevoeligheid kan daardoor groeien.

LPD 21 De leerlingen rekenen met algebraïsche uitdrukkingen.

Wenk: Je beperkt best de complexiteit van de berekeningen.

Wenk: Het vereenvoudigen van veeltermen komt aan bod. Bewerkingen: optellen, aftrekken en vermenigvuldigen.

Wenk: Je kan de merkwaardige producten $(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$ en $(a + b)(a - b) = a^2 - b^2$ laten uitwerken tot een som. Het is niet de bedoeling om de omgekeerde richting, namelijk het ontbinden in factoren, te behandelen.

LPD 22 De leerlingen lossen vergelijkingen van de eerste graad op met één onbekende in de verzameling van de rationale getallen.

Wenk: Een geleidelijke opbouw is aangewezen: je kan starten met eenvoudige vergelijkingen van de vorm $x + a = b$ en $ax = b$ en nadien pas overgaan naar de algemene vorm $ax + b = c$.

Wenk: Je kan de balansmethode gebruiken om eigenschappen van gelijkheden te duiden. Na automatisatie van die eigenschappen door de leerlingen hoeft er niet steeds meer worden teruggegrepen naar de balansmethode tijdens het oplossen van vergelijkingen.

Wenk: Minstens komen eerstegraadsvergelijkingen met gehele coëfficiënten aan bod waarvan de oplossing rationaal (en niet noodzakelijk geheel) is. Indien je ook rationale coëfficiënten (bv. breuken) toelaat, dan beperk je best de complexiteit. Bij vergelijkingen waarin breuken voorkomen kan je eerst de noemers laten wegwerken.

Wenk: Je kan vraagstukken met ongelijke verdeling aan bod laten komen. Het kan zinvol zijn om te verwijzen naar de veel gebruikte oplossingsmethode met stroken uit het basisonderwijs.

LPD 23 De leerlingen analyseren recht en omgekeerd evenredige verbanden tussen grootheden.

Wenk: Voorbeelden van contexten bij recht evenredige verbanden: schaal (afstand op schaalmodel versus werkelijke afstand), massadichtheid (massa versus volume) en constante snelheid (afgelegde weg versus tijdsduur). Je kan de evenredigheidsfactor laten bepalen.

Wenk: Bij gelijke verhoudingen kan de hoofdeigenschap van evenredigheden (gelijkheid van kruisproducten) worden toegepast. Het is niet nodig om het concept middelevenredige in te voeren.

4.3 Frans

LPD K 1 De leerlingen passen inzicht in het [taalsysteem](#) toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

4.4 Geschiedenis

LPD K 2 De leerlingen identificeren een historische vraag.

Wenk: Niet bij elke vraag is het duidelijk of het om een historische vraag gaat, soms is er twijfel. Dat biedt ruimte om te differentiëren. Je kan bewust vooral focussen op heel duidelijke historische vragen en niet-historische vragen, dan is de cognitieve belasting wat minder.

LPD K 3 De leerlingen lichten de drie dimensies van het historisch referentiekader en bijbehorende structuurbegrippen toe.

Duiding: Het historisch referentiekader biedt een ordeningsinstrument om greep te krijgen op historische fenomenen en leert contextualiseren. De dimensies van het historisch referentiekader met bijhorende structuurbegrippen:

- tijd (indicatief): millennium, eeuw, jaar, tijdrekening, chronologie, periode, continuïteit, verandering, evolutie, revolutie, duur;
- ruimte (indicatief): lokaal, regionaal, stedelijk en ruraal, continentaal en maritiem.

Wenk: De maatschappelijke domeinen zijn hulpmiddelen om orde in de historische informatie te brengen. Het zijn geen absolute categorieën die netjes van elkaar te scheiden vallen: informatie kan worden gelinkt aan verschillende domeinen en leerlingen moeten daarvoor oog krijgen. De maatschappelijke domeinen overlappen en beïnvloeden elkaar.

LPD K 4 De leerlingen lichten de courante westerse periodisering en enkele bijbehorende scharnierpunten toe.

Duiding: De zeven periodes van het westerse historisch referentiekader: prehistorie, oude nabije oosten, klassieke oudheid, middeleeuwen, vroegmoderne tijd, moderne tijd, hedendaagse tijd.

Wenk: Het is belangrijk aan leerlingen duidelijk te maken dat de overgang tussen historische periodes niet abrupt verloopt. Vaak wordt er een historisch fenomeen gekozen om die overgang te duiden, maar dat is louter symbolisch. Bv. het ontstaan van het schrift kwam niet overal gelijktijdig voor en vond niet meteen overal ingang.

LPD K 5 De leerlingen lichten kenmerken toe van de maatschappelijke domeinen toe voor samenlevingen uit de prehistorie, het oude nabije oosten en de klassieke oudheid.

Wenk: Kenmerken binnen het politieke domein zoals stadstaat, rijk, dynastie, republiek, autocratie, aristocratie, democratie, imperialisme, kolonisatie, ambtenaren.

Wenk: Kenmerken binnen het sociale domein zoals nomadische samenleving, sedentaire samenleving, gelaagde maatschappij, patriarchale samenleving, migratie, ongelijkheid, slavernij, burgerrechten, oorlog en vrede.

Wenk: Kenmerken binnen het culturele domein zoals mythologie, wetenschappen,

filosofie, natuurreligie, polytheïsme, monotheïsme, staatsgodsdienst, kunstuiting, schriftsoorten, cultuur, mondelinge traditie, multiculturele samenleving.

Wenk: Kenmerken binnen het economische domein zoals jager-verzamelaar, agrarische (r)evolutie (of: neolithische revolutie), landbouw, ambacht, handel, ruileconomie, geldeconomie.

LPD K 6 De leerlingen lichten soorten historische bronnen en werken toe.

Wenk: Historische bronnen omvatten voorwerpen uit het verleden en mondelinge of geschreven getuigenissen over het verleden. Ze vormen het basismateriaal waaruit historici argumenten putten om een historische beeldvorming te onderbouwen. Een werk is het product van historisch of ander (archeologisch, antropologisch, sociologisch ...) onderzoek: na de feiten en met behulp van bronnen en andere werken een analyse en synthese maken. Het onderscheid bron-werk is niet waterdicht, maar het belangrijkste voor de leerlingen is dat ze structureel stilstaan bij het concept 'bron'.

LPD K 7 De leerlingen vullen historische beeldvorming aan aan de hand van historische bronnen en historische redeneerwijzen.

Wenk: Dit leerplandoel wil leerlingen al een eerste keer zelf een historische redenering laten maken. Dat zal weliswaar nog met veel ondersteuning gebeuren: de historische vraag is gegeven, historische informatie moeten ze nog niet zelf opzoeken, maar wordt aangereikt en de redenering van de leerlingen kan je sturen door bv. een schrijfkader, een tabel, schema of tekst die de leerlingen moeten aanvullen.

Wenk: Om de beeldvorming aan te vullen, zullen leerlingen zich baseren op een kritische bronnenanalyse. Het gaat vooral om de vraag of bronnen betrouwbaar zijn. Ze moeten de informatie die dat oplevert, verwerken door historische redeneerwijzen toe te passen. Met die redeneerwijzen brengen historici orde aan in de informatie. Dat doen ze door oorzaken en gevolgen te onderscheiden, na te denken over concrete aanleidingen en af te wegen in hoeverre er sprake is van continuïteit of verandering.

LPD K 8 De leerlingen selecteren informatie uit een tijdlijn en een historische kaart om een historische vraag te beantwoorden.

Wenk: Het is belangrijk om de relevante informatie op een kaart te selecteren voor het beantwoorden van de historische vraag: als je vraagt wie er bij ons aan de macht was in de 4de eeuw, kunnen de leerlingen op de historische kaart België terugvinden met behulp van een hedendaagse kaart.

5 Lexicon en pop-ups

5.1 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de in het leerplan gebruikte begrippen. De verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid is de mate van eerlijkheid en geloofwaardigheid van een tekst. Cruciaal voor de beoordeling van een tekst op betrouwbaarheid is de mogelijkheid om te kunnen controleren waar de tekst en de informatie in de tekst vandaan komen. (Wat is de bron? Wie is de auteur? Wat is het doel van de tekst? Wanneer kwam de tekst tot stand?)

Bruikbaarheid

Bruikbaarheid is de mate van geschiktheid van de tekst voor een bepaald doel of publiek.

Communicatiemodel

De negen vragen van het communicatiemodel: Wie is de zender? Wat is de boodschap? Waarover gaat de boodschap/wat is de relatie van de boodschap tot de werkelijkheid? Wie is de ontvanger? Wat is de bedoeling van de communicatie? Hoe wordt er gecommuniceerd? In welke context (of situatie) wordt er gecommuniceerd? Wat is het kanaal? Wat is het effect?

Werken met de negen vragen heeft een aantal concrete voordelen. Je kan er elke communicatiesituatie volledig mee analyseren; ze op alle communicatiesituaties toepassen; ze gebruiken om een taalhandeling voor te bereiden, te begrijpen, ook om die te evalueren.

Met de negen vragen bekijk je het taalgebruik altijd in zijn totale, reële context. Daardoor maak je veel meer kans om tot een betrouwbaar inzicht te komen in hoe anderen taal gebruiken en hoe je je eigen taalgebruik in allerlei situaties kan aanpakken en eventueel verbeteren.

Correctheid

Correctheid is de mate waarin de tekst vrij is van fouten. Het gaat in eerste instantie om de inhoud van de tekst: is wat in de tekst staat feitelijk juist? Maar het kan bijvoorbeeld ook gaan om morele, sociale, politieke, taalkundige ... correctheid.

Doelgericht

Doelgericht slaat op het feit dat de taalgebruiker via het begrijpen en/of het produceren van talige boodschappen bepaalde doelen probeert te bereiken. Om geslaagd te communiceren houdt hij rekening met het doel, het doelpubliek en de context. Dat gebeurt bij voorkeur in betekenisvolle, authentieke of semi-authentieke situaties.

Historische beeldvorming

Het geleidelijke proces waarbij in antwoord op een historische vraag een beeld gevormd wordt over een historisch onderwerp door overblijfselen, bronnen en werken te bestuderen. Een historische beeldvorming kan kort of heel uitgebreid zijn. Historische beeldvorming is een dynamisch gegeven. Ze kan veranderen door nieuwe vragen, redeneringen, perspectieven en nieuwe bronnen.

Historische redeneerwijzen

Het toepassen van typische concepten die historici gebruiken om historische feiten met elkaar in verband te brengen en historische informatie te structureren: oorzaak, gevolg, aanleiding, toeval; continuïteit en verandering; evolutie en revolutie, gelijktijdigheid en ongelijktijdigheid.

Historische vraag

Een vraag die gericht is op het verleden (op kenmerken van de maatschappelijke domeinen), op de relatie heden-verleden, op hoe kennis van het verleden tot stand komt. Historische vragen kunnen een verschillend doel hebben: beschrijvend, verklarend, beoordelend.

Hoofdgedachte

De hoofdgedachte is het belangrijkste wat over het onderwerp wordt gezegd. Het is met andere woorden de centrale boodschap die de spreker of schrijver probeert over te brengen en die je in één of twee zinnen kan weergeven.

Hoofdpunten

De hoofdpunten zijn alle inhoudelijke elementen die ondersteunend zijn voor de hoofdgedachte.

Interactie

Zowel receptieve (lezen, luisteren) als productieve (schrijven en spreken) vaardigheden zijn vereist. Telkens is ook kijkvaardigheid een aspect van de vaardigheden, luisteren wordt vaak met kijken gecombineerd, ook tijdens het lezen 'kijk' je naar de tekst, bij de mondelinge vaardigheden/interactie is het non-verbale gedrag of de lichaamstaal ook belangrijk.

Informatieve teksten

In informatieve teksten wordt voornamelijk feitelijke informatie meegedeeld, bv. krantenbericht.

Literaire teksten

Schriftelijke of mondelinge teksten die een esthetische waarde hebben en die vaak een emotioneel effect bij de ontvanger beogen. Literaire teksten dienen in brede zin te worden geïnterpreteerd. Het kan daarbij zowel over cartoon, graphic novel, lied(tekst), film(tekst), brief, essay, slam poetry, autobiografie... als over mengvormen gaan.

Narratieve teksten

Narratieve teksten zijn verhalende teksten, bv. reisverhaal.

Onderwerp

Het onderwerp van een tekst geeft in één of enkele woorden weer waarover de tekst gaat.

Opiniërende teksten

Opiniërende teksten zijn teksten waarin de schrijver of spreker een mening of standpunt geeft, bv. review.

Persuasieve teksten

Persuasieve teksten hebben tot doel de lezer of luisteraar te overtuigen van een mening, boodschap, standpunt om daarmee zijn gedachten te beïnvloeden, bv. reclameboodschap.

Prescriptieve teksten

Prescriptieve teksten hebben tot doel het handelen van de ontvanger te sturen, bv. recept.

Rijke teksten

Rijke teksten zijn authentieke teksten, goed geschreven teksten waarin een auteur zijn volle taalpotentieel benut. Ze zijn niet aangepast aan onderwijsdoeleinden. Rijke teksten komen voor in diverse bronnen (boeken, tijdschriften, kranten ...). Je herkent ze aan gevarieerd taalgebruik en uitgebreide woordenschat.

Tekststructuur

Opbouw van de tekst bv. met inleiding, midden, slot, illustratie en (tussen)titels, opsommingstekens, witregel.

5.2 Pop-ups

Kenmerken – Teksten receptieve vaardigheden Nederlands

Basis	Uitbreiding	Basisgeletterdheid
Tekstsoorten		
informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief		variatie aan tekstsoorten
Onderwerp		
concrete inhoud		concrete en herkenbare inhoud
Uiterlijke kenmerken		
duidelijke lay-out		duidelijke lay-out
Structuur/ Samenhang		
herkenbare structuur, expliciet aangegeven bij teksten met minder samenhang	herkenbare structuur met herkenbare samenhang	herkenbare structuur, expliciet aangegeven structuur
grote samenhang		grote samenhang
Tempo en vlotheid		
normaal spreektempo		laag tot normaal spreektempo
Informatiedichtheid		
lage tot gemiddelde informatiedichtheid	gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid	lage informatiedichtheid
Woordenschat		
frequente en minder frequente woorden		voornamelijk frequente woorden
eenvoudig figuurlijk taalgebruik		heel eenvoudig figuurlijk taalgebruik

voornamelijk Standaardnederlands	Standaardnederlands, soms andere taalvariëteiten	Voornamelijk Standaardnederlands
----------------------------------	--	----------------------------------

Minimumvereisten – Teksten productieve vaardigheden Nederlands

Basis	Uitbreiding	Basisgeletterdheid
Tekstsoorten		
grote variatie aan tekstsoorten		variatie aan tekstsoorten
Onderwerp		
concrete inhoud		concrete inhoud
Uiterlijke kenmerken		
gepaste lay-out		
gepast register (afgestemd op doel en doelpubliek)		register staat het overbrengen van de boodschap niet in de weg
gepast taalgebruik		
Verzorgd taalgebruik/taalvariëteit		
aandacht voor woordkeuze, uitspraak, intonatie, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, (vorm)correctheid en vlotheid	afhankelijk van de context met aandacht voor woordkeuze, uitspraak, intonatie, spelling, zinsbouw, interpunctie, Standaardnederlands, helderheid, adequaatheid, (vorm)correctheid en vlotheid	uitspraak, woordkeuze, zinsbouw, spelling staan het overbrengen van de boodschap niet in de weg
	schriftelijk: tekstopbouwende elementen	
gepaste lichaamstaal		lichaamstaal staat het overbrengen van de boodschap niet in de weg
Structuur/ Samenhang		
eenvoudige, herkenbare tekststructuur	gepaste en herkenbare tekststructuur	eenvoudige tekststructuur
redelijk herkenbare samenhang	herkenbare samenhang	redelijk herkenbare samenhang
	herkenbare tekstopbouw	
Woordenschat		

frequente en minder frequente woorden		frequente woorden
	eenvoudig figuurlijk taalgebruik	
Ondersteuning		
met behulp van ondersteunende middelen		

Taalsysteem Nederlands

Oranje cursief: basisonderwijs

Zwart cursief: voor de leraar, niet voor de leerling

Aspecten van het taalsysteem: klanken (fonologisch domein), woorden (morfologisch domein), zinnen (syntactisch domein), teksten (tekstueel domein), betekenissen (semantisch domein), spelling en interpunctie (orthografisch domein).

Fonologisch domein klanken en klankcombinaties	<i>Onderscheid klank- en schriftbeeld:</i> <i>klank:</i> lange en korte klinkers <i>letter: klinker en medeklinker</i>
Morfologisch domein woorden: woordvorming en woordsoorten	<i>Woordvorming:</i> <i>samenstellingen en afleidingen: voorvoegsel,</i> <i>achtervoegsel,</i> <i>meervoud/enkelvoud</i> <i>verkleinwoord</i> <i>stam</i> <i>uitgang</i> <i>persoon</i> <i>getal</i> congruentie tussen onderwerp en persoonsvorm imperatief <i>Woordsoorten:</i> <i>zelfstandig naamwoord</i> <i>bijvoeglijk naamwoord</i> <i>werkwoord</i> voornaamwoord: - zelfstandig of bijvoeglijk gebruikt - persoonlijk, bezittelijk, aanwijzend, vragend <i>lidwoord</i> voegwoord voorzetsel

	telwoord bijwoord tussenwerpsel <i>werkwoordstijden:</i> onvoltooid <i>tegenwoordige tijd</i> (ott) voltooid tegenwoordige tijd (vtt) onvoltooid <i>verleden tijd</i> (ovt) voltooid verleden tijd (vvt) onvoltooid toekomstige tijd (otkt) imperatief
Syntactisch domein zinnen: zinssoorten en zinsdelen	<i>de zin</i> <i>zinssoorten:</i> ontkennende zin bevestigende zin mededelende zin vragende zin bevelende zin uitroepende zin enkelvoudige zin samengestelde zin: <i>zinsdelen - zinsdeel</i> <i>onderwerp (o)</i> gezegde (<i>doen- en zijn-relatie</i>) met daarin de <i>persoonsvorm (pv)</i> voorwerp: lijdend voorwerp (lv) meewerkend voorwerp (mv) bepaling: bijwoordelijke bepaling (bwb)
Tekstueel domein teksten	<i>structuuraanduiders zoals signaalwoorden en</i> <i>verwijswoorden, titel (kopje) en tussentitel (tussenkopje),</i> <i>benadrukte woorden, afbeeldingen, lay-out</i> tekststructuur zoals <i>inleiding, midden, slot, alinea</i> <i>status van uitspraken: feit en mening</i> tekstdoel

	<i>fictie – non-fictie</i>
Semantisch domein betekenissen en betekeniserelaties	<i>synoniem</i> homoniem letterlijk/figuurlijk beeldspraak vergelijking
Orthografisch domein spelling en spellingvormen: belang, functie, gebruik, regels en strategieën van spelling	<i>spelling van woorden met vast woordbeeld: klankzuivere woorden en hoogfrequente niet-klankzuivere woorden</i> <i>spelling van woorden met veranderlijk woordbeeld:</i> <i>klinker in open/gesloten lettergreep</i> <i>verdubbeling medeklinker</i> <i>niet-klankzuivere eindletter</i> <i>werkwoorden</i> <i>hoofdletters</i> <i>diakritische tekens: trema, koppelteken, apostrof</i>
Interpunctie - leestekens	<i>punt</i> <i>vraagteken</i> <i>uitroepteken</i> <i>komma</i> <i>dubbele punt</i> <i>spatie</i> <i>aanhalingstekens</i>

Taalgebruik Nederlands

Oranje cursief: basisonderwijs

Communicatiemodel	zender, boodschap, ontvanger, kanaal, context, doel	
Tekstueel domein teksten	tekstopbouwende elementen	<i>titel (kopje)</i> en tussentitel (tussenkopje), benadrukte woorden, afbeeldingen, <i>lay-out</i>
	tekststructuur	<i>inleiding, midden, slot, alinea</i>
	structuuraanduiders	signaalwoorden en verwijswwoorden
	tekstsoorten	informatief persuasief opiniërend prescriptief narratief
Beleefdheidsconventies en register		

Effecten van non-verbale communicatie en van stereotypering
Taalhandelingen gebruiken

Taalsysteem Frans

De kenniselementen die oranje schuin staan in het overzicht komen aan bod in het basisonderwijs

Morfologische elementen	<i>zelfstandige naamwoorden</i>	<i>getal, genus</i>
	'déterminants'	<i>lidwoorden</i>
		<i>aanwijzende</i>
		<i>bezittelijke</i>
		vragende
	voornaamwoorden	<i>persoonlijke (sujet, COD, COI), plaats</i>
		aanwijzende
		bezittelijke
		vragende
	frequente hoofd- en rangtelwoorden	
	<i>bijvoeglijke naamwoorden</i>	meervoud, vrouwelijk, plaats
		trappen van vergelijking
	regelmatige en frequente onregelmatige werkwoorden verbes pronominaux	<i>indicatif présent</i>
		indicatif passé récent, <i>passé composé</i> , imparfait
		<i>indicatif futur proche</i>
		impératif (présent)
		<i>infinitif</i>
		conditionnel de politesse
	frequente voorzetsels	
	frequente nevenschikkende en hoogfrequente onderschikkende voegwoorden	
Syntaxis	<i>ontkennende/bevestigende zinnen</i> , mededelende/ <i>vragende</i> /bevelende/uitroepende zinnen	
	congruentie ('les accords'): onderwerp - persoonsvorm, zelfstandig naamwoord/voornaamwoord - bijvoeglijk naamwoord, l'accord du participe passé (avec être)	

Fonologische elementen	uitspraak van klanken en klankencombinaties: woordaccent, articulatie, intonatie en ritme
	relatie schrift- en klankbeeld
Spelling	spelling van in te zetten woorden

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) didactisch materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

6.1 Infrastructuur

Een lokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile)devices voor leerlingen.

Extra voor **Geschiedenis** indien de school daarvoor kiest

Een lokaal

- met een grote, goed zichtbare analoge of digitale tijdlijn met de in het leerplan opgesomde periodes. Idealiter laat deze tijdlijn toe om het referentiekader ook stapsgewijs op te bouwen;
- met een grote kaart van de wereld en Europa, analoog of digitaal;
- met de mogelijkheid om actualiteit een plaats te geven in het lokaal, analoog of digitaal.

Toegang tot een historische atlas of een digitaal alternatief.

6.2 Materiaal, toestellen, machines en gereedschappen

- Voor de leerkracht de mogelijkheid om constructies van meetkundige objecten te demonstreren: tekeninstrumenten voor gebruik op een bord (zoals passer, geodriehoek en meetlat) of d.m.v. ICT.

Het aanwezige materiaal is voldoende voor de grootte van de klasgroep.

6.3 Materiaal beschikbaar in de infrastructuur

Om de leerplandoelen te realiseren beschikt elke leerling minimaal over onderstaand materiaal. De school bespreekt in de schoolraad wie (de school of de leerling) voor dat materiaal zorgt. De school houdt daarbij uitdrukkelijk rekening met gelijke kansen voor alle leerlingen.

Voor **Wiskunde**:

- ICT-middel, zoals een (mobile) device of rekentoestel, om berekeningen uit te voeren en om grafische voorstellingen te maken.
- Meet- en tekeninstrumenten: passer, geodriehoek en meetlat.

7 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en een toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven
Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	
Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evalueren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...
Illustreren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken

Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	
Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

8 Concordantie

8.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de doelen vanuit regelgeving voor de Opstroomoptie (OP) realiseren.

Leerplandoel	Doelen vanuit regelgeving
1	OP 01
2	OP 03
3+	-
4	OP 04
5	OP 01
6	OP 01
7	OP 05
8+	-
9+	-
10+	-
11+	-
12+	-
13	OP 02
14+	-
15+	-

16+	-
17	OP 06
18	OP 07
19	OP 08
20	OP 09
21	OP 09
22	OP 11
23	OP 10

8.2 Doelen vanuit regelgeving

OP 01	De leerlingen passen mondelinge en schriftelijke communicatieve vaardigheden doelgericht toe.
OP 02	De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
OP 03	De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.
OP 04	De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier.
OP 05	De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat, en eenvoudig figuurlijk taalgebruik in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
OP 06	De leerlingen voeren bewerkingen uit met natuurlijke, gehele en rationale getallen.
OP 07	De leerlingen gebruiken eigenschappen, rekenregels, volgorde van bewerkingen en symbolen om bewerkingen met natuurlijke, gehele en rationale getallen uit te voeren.
OP 08	De leerlingen analyseren meetkundige eigenschappen in het vlak.
OP 09	De leerlingen rekenen met algebraïsche uitdrukkingen en gebruiken letters als onbekende, als variabele en voor veralgemening.
OP 10	De leerlingen analyseren recht en omgekeerd evenredige verbanden tussen grootheden.
OP 11	De leerlingen lossen vergelijkingen van de eerste graad op in één onbekende in de verzameling van de rationale getallen.

Inhoud

1	Inleiding.....	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Differentiatie	5
1.5	Opbouw van de leerplannen.....	6
2	Situering	6
2.1	Samenhang in de eerste graad	6
2.1.1	Samenhang met de algemene vorming	6
2.2	Plaats in de lessentabel.....	7
3	Pedagogisch-didactische duiding	7
3.1	De Opstroomoptie en het vormingsconcept	7
3.2	Krachtlijnen van het leerplan	7
3.3	Opbouw van het leerplan	7
3.4	Leerlijnen.....	8
3.4.1	Beginsituatie	8
3.4.2	Samenhang met de algemene vorming	8
3.5	Leerplanpagina.....	8
4	Leerplandoelen	8
4.1	Nederlands	8
4.1.1	Communicatie en informatie	9
4.1.2	Literatuur	11
4.1.3	Identiteit in diversiteit.....	12
4.1.4	Taal, taalgebruik en taalsysteem	12
4.2	Wiskunde	14
4.2.1	Wiskundig redeneren.....	14
4.2.2	Getallenleer.....	15
4.2.3	Meetkunde.....	16
4.2.4	Algebra	16
4.3	Frans.....	17
4.4	Geschiedenis	18
5	Lexicon en pop-ups	20

5.1	Lexicon	20
5.2	Pop-ups	22
6	Basisuitrusting	28
6.1	Infrastructuur	28
6.2	Materiaal, toestellen, machines en gereedschappen.....	28
6.3	Materiaal beschikbaar in de infrastructuur	28
7	Glossarium.....	29
8	Concordantie	30
8.1	Concordantietabel.....	30
8.2	Doelen vanuit regelgeving	31

